

Mirela LUBIŃSKA-TOMCZAK
Dolnośląska Szkoła Wyższa, Wrocław
mirelalt@interia.pl

ASYSTENTURA JAKO NOWY INSTRUMENT PRACY SOCJALNEJ, WSPIERAJĄCY ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ RODZINY

Streszczenie. Asystentura rodziny ma wpływ na kształtowanie się prawidłowych postaw rodzicielskich w rodzinach przeżywających okresowe problemy opiekuńczo-wychowawcze. Niniejsza praca zawiera opis pracy asystenta rodziny; charakterystykę rodzin, z jakimi pracuje; omawia ich potrzeby, a także wzajemną sieć połączeń między instytucjami pomocowymi na co dzień wspierającymi rodzinę a asystentem. Podejmuje także problematykę skupiającą się na zakresie kompetencji przedstawicieli tego zawodu, przedstawia asystenta jako nowy instrument pracy socjalnej, reprezentowany przez wykwalifikowanego specjalistę, który we współpracy z innymi osobami pomaga rodzinie przeciwstawić się problemom. Skupia się także na trudnościach, jakie asystenci napotykają we współpracy z rodzinami wspieranymi i innymi instytucjami pomocowymi.

Słowa kluczowe: praca socjalna, asystent rodziny, rodzina, pomoc, asystentura

ASSISTANTSHIP AS A NEW INSTRUMENT OF SOCIAL WORK, SUPPORTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE FAMILY

Abstract. Family assistantship has an impact on the development of healthy parental attitudes in families experiencing periodic care and education problems. This article includes a description of the work of a family assistant; characteristics of families with which he/she works; it discusses their needs, as well as a network of connections between family support institutions, supported families and assistants. The article also addresses the competencies of the profession, and presents the assistant as a new instrument of social work, represented by a qualified professional, who in collaboration with other institutions helps families in need.

Keywords: social work, family assistant, family, help, assistantship

1. Rys historyczny

Początki asystentury w Polsce datuje się na lata 1990-2005, kiedy to powstawały pierwsze programy mające na celu zapewnienie indywidualnej pomocy rodzinie. W 2009 roku już w dziesięciu Ośrodkach Pomocy Społecznej na terenie całego kraju pracowali asystenci rodziny¹. Na rozwój asystentury rodzinnej w Polsce wpłynęło kilka czynników.

Najważniejszym jest fakt, iż po transformacji polityczno-gospodarczej gwałtownie wzrosła liczba osób, które nie potrafiły odnaleźć się w nowej rzeczywistości. Konsekwencją tego zagubienia było długotrwałe bezrobocie, wyuczona bezradność i dziedziczenie biedy (tzw. syndrom trzech „B”). Rodziny, w których problemy te występowały bardzo rzadko potrafiły poradzić sobie z nimi same, najczęściej wymagały wsparcia zewnętrznego, aby możliwe było przełamanie zasady domina i synergii. Nierzadko w rodzinach tych brakowało także gotowości i chęci do pracy, wiary we własne siły, a także przekonania, że posiadają wystarczające umiejętności, aby podjąć działania naprawcze². Kolejnym istotnym czynnikiem była konieczność faktycznej, racjonalnej, całościowej i profesjonalnej pomocy dla rodzin i wychowujących się w nich dzieci, zwłaszcza tych samotnych, opuszczonych, zaniedbanych i krzywdzonych³.

Bardzo istotna okazała się też potrzeba wyodrębnienia stanowisk w zakresie już istniejących profesji społecznych (jak na przykład pracownik socjalny, który przeciążony obowiązkami zazwyczaj wybiera biurokratyczny schemat działania i dyrektywny model pracy skoncentrowany na problemach lub zadaniach) lub powołania nowych, które pomagałyby rodzinie w przezwyciężaniu trudności opiekuńczo-wychowawczych w jej środowisku zamieszkania⁴.

2. Podstawowe pojęcia terminologiczne

Czym właściwie jest asystentura, a kim asystent rodziny? Oba pojęcia są stosunkowo młode. Termin „asystent” został zapożyczony od słowa „asysta”, które określa osobę towarzyszącą komuś, współobecną, pomagającą, będącą w pogotowiu. Asystentura natomiast to kompleksowe działanie polegające na codziennym towarzyszeniu z zachowaniem profesjonalnych relacji⁵.

¹ Krasiejko I.: Zawód asystenta rodziny w procesie profesjonalizacji. Wstęp do teorii i praktyki nowej profesji społecznej. Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2013, s. 17.

² Kawczyńska-Butrym Z.: Rodziny zależne od pomocy – wsparcie z zewnątrz – wykorzystanie zasady domina i synergii (DiS) oraz zasobów rodziny, [w:] Trawkowska D. (red.): Pomoc społeczna wobec rodzin. Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2011, s. 77-79.

³ Zwoliński A.: Krzywdzone dzieci. Zagrożenia współczesnego dzieciństwa. WAM, Kraków 2012, s. 36-42.

⁴ Krasiejko I.: Zawód..., op.cit., s. 18.

⁵ Dunajska A., Dunajska D., Klein B.: Asystentura w pomocy społecznej. Verlag Dashofer, Warszawa 2011, s. 37-38.

Paweł Trojanowski stwierdza, że asystent rodziny jest innowacyjnym instrumentem pomocy społecznej ze względu na jego wszechstronność i aktywność⁶. Stanisław Słowik rozumie asystenturę jako wspólne wędrowanie, dla którego niezbędne jest wzajemne zaufanie. To wieloetapowy proces, któremu towarzyszą wzloty i upadki. Według autora proces asystowania wymaga zastosowania metody towarzyszenia, której stosowanie umożliwia wyposażenie klienta w przekonanie, że jest w stanie przezwyciężyć wszystkie trudności i podjąć działania w tym kierunku. Rodzina wyznacza sobie krótkotrwałe, operacyjne, łatwe do osiągnięcia cele, dzięki czemu zyskuje jeszcze większą motywację do działania. Członkowie odczuwają satysfakcję, która sprawia, że podjęcie kolejnych kroków jest o wiele łatwiejsze⁷.

Definicję tę doskonale doprecyzowuje Izabela Krasiejko, która stwierdza, że asystent rodziny nie jest opiekunem, lecz nosicielem zmiany, aktywizatorem i motywatorem do działania. Przez pewien czas towarzyszy i wspiera rodzinę oraz wychowujące się w niej dzieci, kieruje nią tak, aby w przyszłości samodzielnie potrafiła pokonywać trudności życiowe, zwłaszcza te, które dotyczą opieki i wychowania, oraz dba o to, by rodzina stwarzała optymalne warunki do prawidłowego rozwoju potomstwa⁸.

2.1. Zadania i najistotniejsze cechy asystentury rodzinnej

Asystentura kierowana jest więc przede wszystkim do tych rodzin, dla których dotychczasowy system pomocowy okazał się być niewystarczający i konieczne stało się rozdzielenie terenowej pracy socjalnej z funkcją przydzielania zasiłków.

Mariola Raław stwierdza jednoznacznie, że „funkcja asystenta rodziny, zaprojektowana w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ma stanowić antidotum na podnoszony często w literaturze przedmiotu paradoks łączenia w jednej osobie (pracownik socjalny) obowiązku pełnienia kontroli i władzy nad rodziną oraz potrzeby – opartego na zaufaniu członków rodziny – towarzyszenia jej w procesie usamodzielnienia. Ponadto ustawowo wyznaczona mniejsza liczba rodzin, z którymi będzie pracował asystent, ma zagwarantować większą intensywność i efektywność działań niż w wypadku interwencji pracownika socjalnego”⁹.

⁶ Trojanowski P., Tworek I., Wawrzyniak- Kostrowicka M.: Asystent rodziny jako innowacyjny instrument pomocy na tle mechanizmów przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu rodzin. Wyd. Fundacji Emanuel, Łódź 2012, s. 187.

⁷ Słowik S.: Duchowy wymiar metody towarzyszenia (etyczno-moralne aspekty pracy z beneficjentem), [w:] Wiktorska-Święcka A. (red.): Wyprowadzić na prostą, Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2008, s. 169-170.

⁸ Krasiejko I.: Zawód..., op.cit., s. 37-40.

⁹ Raław M.: Zmiany w pracy socjalnej z rodziną – w stronę kontroli stylu życia i zarządzania marginalizacją, [w:] Rymśa M. (red.): Pracownicy socjalni i praca socjalna w Polsce. Między służbą a urzędem, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012, s. 235.

Zadania asystenta rodziny zostały jasno sprecyzowane w *Założeniach projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem*¹⁰. Obejmują one całościowe wspieranie rodzin zagrożonych różnymi dysfunkcjami, w których wychowują się małe dzieci. Wśród najważniejszych warto wymienić: diagnozowanie i określanie problemów rodziny, zmotywowanie jej członków do współpracy i podjęcia określonych działań, sporządzenie planu pracy z rodziną, pomoc w poprawie sytuacji życiowej, poradnictwo, współpracę z innymi instytucjami pomocowymi, monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu bezpośredniej pomocy. Warto podkreślić, że interwencja asystenta ustaje wraz z osiągnięciem przez rodzinę umiejętności prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Asystentura jest więc bez wątpienia długotrwałym procesem wspierającym, bardzo ściśle związanym ze środowiskiem, w jakim funkcjonuje rodzina, której udzielane jest wsparcie. Izabela Krasiejko wyodrębniła jej najistotniejsze cechy. Są one następujące: indywidualizacja pracy, mała liczba odbiorców, kierowanie dedykowanego wsparcia, celowość wspólnego działania, uwalnianie potencjałów w członkach rodziny, wprowadzanie różnego typu zmian, oddziaływanie i systematyczne wspieranie na kilku płaszczyznach, koncentracja na osobie wspieranej, praca na podstawie więzi, procesualność, dobrowolność, indywidualizacja tempa pracy, duża częstotliwość spotkań, niwelowanie stresu, udzielanie informacji zwrotnych i stosowanie narzędzi pozbawionych wymiaru finansowego¹¹.

2.2. Czynniki determinujące współpracę

Z moich doświadczeń zawodowych wynika, że współpraca z rodzinami objętymi wsparciem asystenta rodziny jest złożona. Istotne jest zatem zastanowienie się nad czynnikami, które ową współpracę determinują¹². Analizując tę kwestię, warto skupić się na kilku podstawowych zagadnieniach.

Po pierwsze należy rozpatrzyć złożoność sytuacji rodzinnych. Każda rodzina, z jaką przyjdzie asystentowi współpracować, stanowi odrębną, unikalną całość; swoisty mechanizm, który funkcjonuje na ściśle ustalonych, znanych tylko jej zasadach. Osobie obcej, jaką na początku bez wątpienia jest asystent, trudno zrozumieć panujące u osób wspieranych zasady, oswoić się z obowiązującymi ich regułami funkcjonowania. Mnogość problemów, rodzinne tajemnice, zasada lojalności rodzinnej, stereotypy i wyobrażenia nt. prawidłowego w naszej ocenie funkcjonowania także nie ułatwiają pracy i stanowią znaczne utrudnienie w nawiązaniu

¹⁰ Założenia projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/userfiles/File/Departament%20Swiadczen%20Rodzinnych/A%20opieka%20zastepcza/zalozenia%20po%20RM%2030.06.pdf>, 14.03.2017, s. 18-19.

¹¹ Krasiejko I.: Zawód..., op.cit., s. 45-47.

¹² Szczepkowski J.: W poszukiwaniu współpracy z rodziną, [w:] Sobczak-Michałowska M., Kozubka A. (red.): Budowanie systemu wsparcia dla rodziny. Możliwości i ograniczenia, Wyd. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010, s. 38-39.

prawidłowych relacji. Podobne stanowisko zajęły po przeprowadzeniu swoich badań Monika Kornaszewska-Polak i Izabela Krasiejko¹³.

Kolejną kwestią jest liczba rodzin, z jaką przyjdzie asystentowi współpracować. I choć *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. z późn. zm. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* reguluje tę kwestię, zastrzegając, że asystent nie może pracować z więcej niż 15 rodzinami, to i tak, z praktycznego punktu widzenia, ilość problemów z jakimi styka się asystent, jest ogromna. Każda rodzina wspierana jest przecież wieloproblemowa.

Z poprzednim czynnikiem nierozzerwalnie związana jest też ograniczoność zasobów, jakimi dysponuje asystent rodziny i cały system pomocy społecznej. Chodzi tutaj w głównej mierze o zasoby ludzkie, poziom kompetencji pracowników, warunki lokalowe, możliwości materialne itp. Trudno bowiem rozmawiać o najbardziej intymnych sprawach w sali Ośrodka Pomocy Społecznej lub w mieszkaniu, w którym przebywa jeszcze pięć innych osób. Trudno mówić o szacunku dla osoby wspieranej, jeśli samemu co chwilę spoglądamy na komórkę lub skupiamy się na tym, żeby jak najszybciej wyjść z mieszkania klienta, które jest brudne.

Kolejnym czynnikiem utrudniającym nawiązanie prawidłowej współpracy jest rozbieżność celów, jakie chcą zrealizować strony. Często nasza wizja rodziny nigdy nie zostanie zrealizowana, z uwagi na zbyt wygórowane wymagania lub brak odpowiedniego poziomu kompetencji i umiejętności u osób wspieranych. Należy też podkreślić, że asystent rodziny reprezentuje określoną instytucję, a praktyka pokazuje, że cele instytucji często roz mijają się lub wręcz wykluczają z celami osób wspieranych.

Ostatnim, ale bardzo ważnym czynnikiem jest presja społeczna. Asystent rodziny, jak pokazuje moja praktyka zawodowa, przez wiele instytucji pomagających traktowany jest jak „lek na całe zło”. Wielokrotnie słyszałam, że skoro w rodzinie jestem ja, to nie potrzeba już kuratora lub pracownika socjalnego albo nawet odwiedzin dzielnicowego. To do mnie dzwonią wychowawcy klasy, kiedy dziecko nie pojawi się kilka dni w szkole i to właśnie mnie pedagogzy proszą, żebym zmotywowała dziecko do nauki, bo „rozmowa z rodzicami i tak nic nie da”.

Nie bez znaczenia jest też rola mediów, które często szukają sensacji i tropią wszelkie przejawy nie do końca wzorowo wykonanej pracy. Zadają także pytania typu: „Dlaczego to się stało, skoro rodzina od lat korzysta ze wsparcia opieki społecznej i pracuje w niej asystent?” Tych kilka przytoczonych wyżej czynników jednoznacznie pokazuje, że nawiązanie owocnej współpracy z rodziną jest ogromnie trudne. Wymaga ogromnego zaangażowania obu stron, wzajemnego zaufania i zrozumienia.

¹³ Kornaszewska-Polak M. (red.): *Asystentura rodziny. Teoria, praktyka, badania*. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2016.

2.3. Rodzina jako adresat działań wspierających

Opisując asystenturę jako czynnik wspomagający zrównoważony rozwój rodziny, nie można pominąć charakterystyki rodzin, z jakimi asystent współpracuje. W życiu codziennym, mowie potocznej przyjęło się stwierdzać, że asystent pracuje z rodzinami patologicznymi, niewydolnymi, z marginesu społecznego. Taka generalizacja i naznaczanie mogą być jednak bardzo krzywdzące. Warto więc wiedzieć, czym jest „rodzina normalna” i dopiero odchylenia od pożądanego stanu owej „normalności” traktować jako coś negatywnego, stanowiącego zagrożenie dla wychowujących się w tej rodzinie dzieci.

Stanisław Kawula¹⁴ określa rodzinę normalnie funkcjonującą wychowawczo jako: rodzinę w statystycznym sensie – czyli zawierającą jak najwięcej cech typowych, najczęściej występujących w rodzinach zamieszkujących określone środowisko; rodzinę funkcjonującą pod względem wychowawczym w ramach ustalonych kryteriów społecznych, która poprzez swoją działalność stwarza warunki sprzyjające prawidłowemu rozwojowi psychicznemu i fizycznemu dzieci; rodzinę zintegrowaną, czyli taką, w której poszczególne elementy składające się na działalność wychowawczą współdziałają ze sobą.

Inna typologia tego samego autora dzieli rodziny na: wzorowe, jeszcze wydolne wychowawczo, niewydolne wychowawczo i patologiczne¹⁵:

- rodzina wzorowa – stwarza dzieciom najlepsze warunki wychowawcze, cały czas modyfikuje stosowane metody i środki wychowawcze, rodzice sami podejmują różnorodne inicjatywy,
- rodzina jeszcze wydolna wychowawczo – warunki wychowawcze bywają w niej niekiedy zachwiane, czasami występują niedomagania i odchylenia we wszystkich elementach działalności wychowawczej, jednakże mimo zakłóceń rodzice próbują poprawić swoją sytuację, mają poczucie odpowiedzialności za swoje dzieci,
- rodzina niewydolna wychowawczo – często występują w niej zaburzenia we współżyciu rodziny, które wiążą się z niepowodzeniami życiowymi jej poszczególnych członków. Styl i metody wychowawcze rodziców są niezgodne z poziomem rozwoju dzieci, popełniane są liczne błędy wychowawcze, co prowadzi do niepowodzeń szkolnych potomstwa. W rodzinie brakuje planów życiowych i aspiracji. Warunki ekonomiczne są zazwyczaj trudne, a posiadane środki finansowe nie są racjonalnie wydatkowane. Można zauważyć rozłam więzi rodzinnej;
- rodzina patologiczna – pozostaje w stałej kolizji z prawem i moralnością, a prawie wszystkie elementy działalności wychowawczej znacząco odbiegają od przyjętych norm.

¹⁴ Kawula S.: Pedagogiczna typologizacja rodzin a formy pomocy społecznej, [w:] Brągiel J., Mudrecka I. (red.): Problemy kształcenia i doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych. Uniwersytet Opolski, Opole 1998, s. 167.

¹⁵ Ibidem, s. 167.

Rodziny patologiczne, zaburzone, dysfunkcyjne, nazywane są też rodzinami specjalnej troski¹⁶. Kazimiera Wódcz nazywa je wieloproblemowymi, gdyż objawy niewydolności obejmują wiele ważnych funkcji, a występujące w nich zjawiska destrukcyjne prowadzą do deprivacji podstawowych potrzeb ich członków, głównie dzieci, osób wymagających opieki i niezdolnych do samodzielnej egzystencji¹⁷.

2.4. Asystent jako narzędzie zmiany

Wart podkreślenia jest fakt, że rodzina jest układem dynamicznym, cały czas zmieniającym się, dlatego też nie można jej na zawsze przyporządkować do określonej kategorii czy typologii. Asystent rodziny jest przecież swego rodzaju narzędziem zmiany. Jego rola polega na aktywizacji ukrytych w rodzinie umiejętności i zasobów, modelowaniu i trenowaniu umiejętności, które członkowie posiadają. To właśnie dzięki asystenturze status rodziny zmienia się z dysfunkcyjnego na prawidłowo funkcjonujący. Nawet jeśli rodzina nie posiada dużo zasobów, to warto je rozbudowywać, znaleźć jakiś pozytywny szczegół, od którego warto zacząć pracę. Taki sposób może stać się podstawą do wywołania zmian na lepsze, a co najważniejsze nie będą one miały charakteru przejściowego, tylko staną się utrwalonym osiągnięciem rodziny. Najlepszym sposobem jest bowiem pokazanie rodzinie, co jej członkowie zrobili dobrze i wzmacnianie tych przemian¹⁸.

Izabela Krasiejko uzupełnia, że oprócz tego, co dzieje się z osobą wspieraną między spotkaniami z asystentem, oraz technikami, jakich osoba wspierająca używa, bardzo ważna jest też relacja ich łącząca. Dobrze, kiedy tę wyjątkową więź cechuje ciepło, empatia, zrozumienie i autentyczność. Asystent powinien stosować podejście zapraszające, a nie kierujące lub zmuszające. Niezbędne jest też odpowiednie wyważenie skoncentrowania się na siłach i odporności z jednej strony, a na problemach i ograniczeniach z drugiej¹⁹.

2.5. Asystentura a zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój jest pojęciem bardzo szerokim i wielowymiarowym, które swoim zasięgiem obejmuje wiele dyscyplin naukowych, sfer i środowisk funkcjonowania. Ideologię tę można także rozpatrywać w kontekście rodziny, skupiając się na jej społecznym, ekonomicznym i środowiskowym aspekcie. W tym podstawowym środowisku wychowawczym, pierwotnym dla każdej jednostki, zaspokojenie wszystkich potrzeb każdego członka rodziny powinno być naturalne i niewymuszone. Jest ono niezbędne dla prawidłowego rozwoju fizycznego i psychicznego człowieka, a co za tym idzie – osiągnięcia zrównoważonej jakości życia i pełnej samorealizacji.

¹⁶ Czabański K.: Rodziny specjalnej troski. Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1981, s. 24.

¹⁷ Wódcz K.: Praca socjalna w środowisku zamieszkania. Śląsk, Katowice 1998, s. 167.

¹⁸ Smrokowska-Reichmann A.: Ci trudniejsi klienci. Jak pomagać rodzinie wieloproblemowej? „Wspólne tematy”, cz. 1, nr 4, 2005, s. 33-36.

¹⁹ Krasiejko I.: Metodyka działania asystenta rodziny. Różne modele pracy socjalnej i terapeutycznej z rodziną. Wyd. Śląsk, Katowice 2012, s. 28.

W rodzinach niewydolnych wychowawczo lub patologicznych stopień realizacji potrzeb fizycznych i psychicznych jest bardzo różny. Występują też liczne zakłócenia w realizowaniu innych aspektów pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Asystent rodziny, jako osoba w pełni przygotowana i doskonale znająca osoby wspierane, we współpracy z innymi specjalistami wspiera rodzinę w modyfikowaniu różnego rodzaju zachowań niepożądanych, aby możliwe było pełne zaspokojenie potrzeb wszystkich członków i uniknięcie negatywnych skutków działań destrukcyjnych. Wszystkie cele realizowane w trakcie pracy asystenta rodziny mają bowiem na celu wzmacnianie jej zrównoważonego rozwoju.

Wart podkreślenia jest także fakt, iż ważną cechą ideologii zrównoważonego rozwoju jest wielopłaszczyznowość i integracyjny charakter działań. Podobnie jest w przypadku asystentury – asystent rodziny podejmuje działania o charakterze interdyscyplinarnym na wszystkich płaszczyznach funkcjonowania osób wspieranych.

3. Możliwości nawiązania współpracy

W jaki sposób rodzinie zostaje przydzielony asystent? Istnieją dwie możliwości. W pierwszej, realizowanej na podstawie art. 11 *Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, po uzyskaniu przez ośrodek pomocy społecznej informacji o potrzebie udzielenia pomocy rodzicom (od samej rodziny lub innych osób/podmiotów lub – co czasami ma miejsce w moim miejscu pracy – po anonimowym donosie pisemnym lub telefonie) lub na informację o małoletnim rodzicu opuszczającym młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy. Na podstawie zgromadzonych informacji dokonuje analizy sytuacji rodziny i podejmuje decyzję o potrzebie przydzielenia rodzinie asystenta. Następnie pracownik socjalny przeprowadza rozmowy z rodziną, w czasie których zostaje im przedstawiona rola i zadania asystenta rodziny oraz pozyskana zgoda rodziców na współpracę z nim. W przypadku przyzwolenia rodziców na współpracę pracownik socjalny składa wniosek do kierownika OPS o przydzielenie wsparcia asystenta rodziny. Po jego pozytywnym rozpatrzeniu rodzina zostaje objęta asystenturą. Wówczas²⁰ asysta rodzinna najczęściej pełni funkcję profilaktyczną, chroniącą rodzinę przed ewentualną ingerencją sądu rodzinnego w sferę władzy rodzicielskiej.

Sposób pierwszy stosowany jest również w przypadku rodzin, których dzieci wychowują się w pieczy zastępczej. Zgłoszenie o potrzebie wsparcia rodziny przez asystenta w procesie reintegracji wychodzi od samej rodziny, z powiatowego centrum pomocy rodzinie lub placówki opiekuńczo-wychowawczej. Wtedy pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy,

²⁰ Prusinowska-Marek A.: Procedura udzielenia rodzinie wsparcia w formie asystenta rodziny, [w:] Teczka dokumentacji pracy z rodziną, aktualizacja grudzień., Wyd. Forum, Poznań 2014, s. 24.

sprawdzając czy rodzina chce, jest gotowa i ma możliwości pracować nad odzyskaniem dzieci. Po pozytywnym rozpatrzeniu tych trzech warunków rodzina podpisuje zgodę na współpracę z asystentem rodziny²¹.

Drugi sposób przydzielenia asystenta rodzinie opiera się na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego, który wydaje na podstawie art. 109 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego²² zarządzenie w odniesieniu do sposobu wykonywania przez rodziców władzy nad dzieckiem, może m.in. zobowiązać ich do pracy z asystentem rodziny lub/i realizowania innych form pracy z rodziną. Asystentura u tego typu rodzin służy skorygowaniu tych zaburzonych sfer funkcjonowania rodziców dziecka, które były powodem interwencji sądu, w tym umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Większość sądowych zobowiązań jest konsekwencją umieszczenia lub realnego zagrożenia umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej i potrzebą sprawdzenia, czy istnieją możliwości powrotu dziecka lub pozostawienia go w rodzinie biologicznej²³.

4. Współpraca z innymi służbami pomocowymi

Na zakończenie warto podkreślić, że asystent rodziny nie powinien pracować z rodziną sam, lecz w zespole multiprofesjonalnym, złożonym z wielu specjalistów, którzy już wcześniej funkcjonowali w systemie pomocowym dla rodziny (m.in. pracownikami socjalnymi, nauczycielami, pedagogami szkolnym, kuratorami, policjantami, pielęgniarkami środowiskowymi, lekarzami, terapeutami). Działania poszczególnych służb powinny być skoordynowane, każda z nich (także asystent rodziny) powinna realizować w sposób jak najbardziej zaangażowany swoją unikalną rolę i zadania. Asystent rodziny nie może wyręczać bowiem innych służb społecznych, ale musi z nimi ściśle współpracować²⁴. Musi być także świadomy, że bez wsparcia ze strony przedstawicieli innych instytucji pomocowych może działać niewiele, gdyż dla wielowymiarowego wsparcia, jakiego niewątpliwie potrzebuje rodzina, z którą pracuje, konieczne jest zastosowanie modelu współpracy interdyscyplinarnej.

Istotne jest także podkreślenie, że asysta rodzinna nie jest tylko działaniem profilaktycznym wielu specjalistów, w wyniku którego dziecko nie zostaje oddzielone od rodziny biologicznej. Ma ona służyć także (albo przede wszystkim) procesowi reintegracji, czyli umożliwić rodzinie wieloprotblemowej powrót do pełnego życia społecznego, a co za tym idzie – ponowne wejście na ścieżkę zrównoważonego rozwoju.

²¹ Krasiejko I.: *Asystentura rodziny. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne*. Wyd. Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2016, s. 34.

²² Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Ministerstwo Sprawiedliwości, Dz.U. 1964, nr 9, poz. 59 z późn. zm., s. 36-37.

²³ Krasiejko I.: *Asystentura...*, op.cit., s. 34.

²⁴ Ibidem, s. 80-81.

Bibliografia

1. Czabański K.: Rodziny specjalnej troski. Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1981.
2. Dunajska A., Dunajska D., Klein B.: Asystentura w pomocy społecznej. Verlag Dashofer, Warszawa 2011.
3. Kawczyńska-Butrym Z.: Rodziny zależne od pomocy – wsparcie z zewnątrz – wykorzystanie zasady domina i synergii (DiS) oraz zasobów rodziny, [w:] Trawkowska D. (red.): Pomoc społeczna wobec rodzin. Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2011.
4. Kawula S.: Pedagogiczna typologizacja rodzin a formy pomocy społecznej, [w:] Brągiel J., Mudrecka I. (red.): Problemy kształcenia i doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych. Uniwersytet Opolski, Opole 1998.
5. Kornaszewska-Polak M. (red.): Asystentura rodziny. Teoria, praktyka, badania. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2016.
6. Krasiejko I.: Asystentura rodziny. Rekomendacje metodyczne i organizacyjne. Wyd. Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2016.
7. Krasiejko I.: Metodyka działania asystenta rodziny. Różne modele pracy socjalnej i terapeutycznej z rodziną. Wyd. Śląsk, Katowice 2012.
8. Krasiejko I.: Zawód asystenta rodziny w procesie profesjonalizacji. Wstęp do teorii i praktyki nowej profesji społecznej. Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2013.
9. Prusinowska-Marek A.: Procedura udzielenia rodzinie wsparcia w formie asystenta rodziny, [w:] Teczka dokumentacji pracy z rodziną, aktualizacja grudzień. Wyd. Forum, Poznań 2014.
10. Raclaw M.: Zmiany w pracy socjalnej z rodziną- w stronę kontroli stylu życia i zarządzania marginalizacją, [w:] Rymśza M. (red.): Pracownicy socjalni i praca socjalna w Polsce. Między służbą a urzędem. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012.
11. Słowik S.: Duchowy wymiar metody towarzyszenia (etyczno-moralne aspekty pracy z beneficjentem), [w:] Wiktorska-Święcka A. (red.): Wyprowadzić na prostą, Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2008.
12. Smrokowska-Reichmann A.: Ci trudniejsi klienci. Jak pomagać rodzinie wielo-problemowej? „Wspólne tematy”, cz. 1, nr 4, 2005.
13. Szczepkowski J.: W poszukiwaniu współpracy z rodziną, [w:] Sobczak-Michałowska M., Kozubska A. (red.): Budowanie systemu wsparcia dla rodziny. Możliwości i ograniczenia. Wyd. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010.
14. Trojanowski P., Tworek I., Wawrzyniak-Kostrowicka M.: Asystent rodziny jako innowacyjny instrument pomocy na tle mechanizmów przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu rodzin. Wyd. Fundacji Emanuel, Łódź 2012.

15. Wódcz K.: Praca socjalna w środowisku zamieszkania, Śląsk, Katowice 1998.
16. Zwoliński A.: Krzywdzone dzieci. Zagrożenia współczesnego dzieciństwa, Wyd. WAM, Kraków 2012.
17. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. 1964, nr 9, poz. 59 z późn. zm,
18. Założenia projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/userfiles/File/Departament%20Swiadczen%20Rodzinnych/A%20opieka%20zastepcza/zalozenia%20po%20RM%2030.06.pdf>, 14.03.2017.